

נחלקה התיומת פסול – על גיור במשנתו של הרב שאול ישראלי זצ"ל (תגובה)

בגיליון תמוז תשע"ו של 'אמונת עתיך' (112, עמ' 64-69) התפרסם מאמר מאת הרב יצחק רונס תחת הכותרת: 'בית דין לגיור - שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא - עיון במחשבת הגרות'. המחבר מנסה להראות שהמחלוקת על ביטול גיור למפרע של מי שמתברר שאינו שומר תורה ומצוות, שעיקרה על אומדן דעתו של המתגייר ברגע הצהרתו על קבלת עול מצוות, תלויה בהבנת הגיור – אם כמעשה דתי או כמעשה לאומי. את ההבנה הזו הוא המשיך ותלה במחלוקת ריה"ל ורמב"ם על סגולת ישראל – האם זו סגולה לאומית שבגינה ניתנה תורה לישראל, או שקבלת התורה על ידי ישראל היא שהפכה אותו לעם סגולה. הרבה יש לפקפק על עצם הזיקה בין המחלוקות השונות ועל הזיקה בין הלכה לבין מחשבה במקרה הזה, ואכמ"ל. אולם נקודה מרכזית אחת במאמר צורמת במיוחד ומחייבת התייחסות.

דעתו של המחבר לא נחה עד שכתב כדלהלן:

ואמנם תפישות נבדלות אלו [על מהות מעשה הגיור] מבהירות היטב את צדי המחלוקת כיום בהערכת רצונם של כל אותם אלפים מעולי ברית המועצות לשעבר, המעוניינים בכנות להצטרף לעם ישראל ולקבל עליהם לנהוג כמנהג היהודים שבסביבתם, אלא שהם אינם באים לכך מתוך אמונה דתית. לדעתו, גישה אחת במחלוקת מחויבת לצרף רק את המאמינים בה' ובתורתו, והאחרת סוברת: 'שראוי שבית הדין יביא בחשבון גם שיקולים שונים הנוגעים לטובת כלל ישראל בבואם להכריע אם לצרף את המתגייר להיות חלק מעם ישראל'. לסייעתא לדבריו, שבכלל קיימת בהלכה גישה המעדיפה את השיקולים הלאומיים של 'טובת כלל ישראל' על פני אלו הדתיים-אמוניים המדגישים את קבלת המצוות, מצטט המחבר מדברי מו"ח הרב שאול ישראלי זצ"ל בספרו חוות בנימין (סימן סז) את הדברים הבאים:

שכל תוכן הגירות היא הסתפחות לעם ישראל... וזה מה שאמרה רות: 'עמך עמי' ואלקיך אלקי, לאמר שעל ידי שהופכת להיות חלק מעם ישראל, אלקי ישראל הוא אלקיה.

אמנם כן, שנים רבות לפני ההרצאה שהייתה הבסיס לסימן זה בחוות בנימין כתב הרב ישראלי תגובה מרתקת כלפי מי שטען שנכרי שקיבל עול מצוות, אך מתעקש להמשיך

ולהשתייך לעם שהוא בא ממנו ולא להיכלל בעם ישראל, הרי הוא יהודי לכל דבר. וכך כתב הרב ישראלי:¹

נראה לי מקור יסודי בזה בדברי הרמב"ם (והם מהרי"ף ותוספות, כמבואר בנו"כ שם) פרק ג' מהלכות תשובה הלכה ו', ומתבאר יותר שם בה' י"א: ואלו שאין להם חלק לעולם-הבא אלא נכרתים ואובדים... והפורשים מדרכי צבור... ושם בהלכה י"א: הפורש מדרכי צבור, אעפ"י שלא עבר עבירות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא נכנס בצרתן, ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ, וכאילו אינו מהם, אין לו חלק לעוה"ב.

הרי לנו, שאפילו אם הוא אדם מישראל – בגלל התבדלותו זו, אעפ"י שאינה פוגעת במצוה מן המצוות, כמו שאומר: לא עבר עבירות... ואינו עושה מצוות בכללן... כאחד מגויי הארץ – אין לו חלק ונחלה העתידה לישראל, ואיך ייתכן מעיקרא לגירות כזו שאין לו חלק לעוה"ב אלא נכרת ואובד.

ואוסיף עוד, שלאמיתו של דבר, קבלת כל המצוות אינה שייכת למי שאינו מקבל על עצמו להיכנס לכלל ישראל, שהרי המצוות קשורות הן כולן ליציאת-מצרים, וניצטווין בהן מפני שאתנו עשה הקב"ה את הנסים האלה: אשר הוצאתי אתכם... להיות לכם... ואילו המין האנושי כולו, אעפ"י שגם הם ראו וידעו מהנסים והנפלאות האלה אשר עשה לישראל, לא נצטוו להודות לה' ולא לקבל עליהם שום מצוה בגלל זה... רק אם הכניס עצמו לכלל ישראל וע"י כך הוא מזדהה עם העבר של כנסת-ישראל, בכך גם הוא נעשה שייך במצוות אלה, וע"י גירותו נעשה מחויב בהן מגדר מצווה ועושה. אבל אם נשאר שוודי או הולנדי וכו', שלעמים אלה לא נעשו נסים כאלה, לא שייך, בתור שכזה, גם קיום המצוה, שבאה כתוצאה ממה שנעשה לטובת האומה הישראלית לבדה. וגם זה בעצם פשוט. והאריכות לכן למותר.

ומה שנוגע לאוחז בשיטה האבסורדית ואומר, שאפשר לנכרי הבא להתגייר עם זאת להישאר אף הלאה שייך לעמו, השוודי או ההולנדי וכו', ורק שיקבל עליו תורה ומצוה – הלה אינו מחדש בעצם כלום. אין זה פטנט שלו, כי כבר נאמר מעין זה ע"י אבות הנצרות ימ"ש, שענין ישראל הוא לא בהשתייכות אומתית, אלא רק מצד קבלת התורה, וזו – לפי שיטתם-שטותם – כבר נשתנתה, וע"כ מי שמקבל התורה החדשה, הוא הוא אשר בשם ישראל יכונה. עפרא לפומיהו.

אכן, לדעת הרב ישראלי לא ניתן להתגייר מבלי להיכלל בלאום היהודי. גרות היא 'הסתפחות לעם ישראל', כפי שציטט בעל המאמר. ברם, המעיין יבחין בשלוש נקודות קטנות בציטוט ממאמרו של הרב ישראלי ב'חוות בנימין', סימן להשמטה. מתברר שהשמטה זו היא רבת משמעות. הבה נעיין בדברי הרב ישראלי שם (סימן סז אות יב) בשלמותם:²

1. פורסם ב'לאו"ם' (לאום ומסורת) בהוצאת אחדות ישראל, בעריכת הרב חיים מרדכי ליסמן, תשל"ו.
2. הדגשות שלי, א.י.ש.

ולפ"ז יתכן ולא נשגה באמרנו, שכל תוכן הגירות היא הסתפחות לעם ישראל, אלא שלא תתכן הסתפחות זו, אם אינו מוכן לקיים תורה ומצוותיה; שכן במעמד הר סיני אמר כל העם יחדו נעשה ונשמע, ולא נשאר אף אחד מעם ישראל שלא היה בקבלת התורה. נתאחד עם ישראל במעמד זה והפך לאחדים עם התורה. על כן בהצטרף הנכרי מעמי הנכר לעם ישראל הוא נכלל בזה גופא למקבלי התורה במעמד הר סיני, כשם שילד יהודי מצווה ועומד מכוח מעמד זה. מה שנצטרך מהגר קבלת מצוות, אין זה אלא בחינת גילוי מילתא שמסכים לתנאי שבו מותנית הצטרפותו לעם ישראל. על כן מספיק במה שמודיעים לו רק מקצת מן המצוות, מבלי שידע תוכן של כל המצוות וקבלתו אותן במפורש. כי בהיותו אחד מישראל, הרי הוא חייב במצוות, ככל אחד אחר. ונראה שזה מפורש בכתוב במגילת רות, שמשם אנו למדים כמה מפרטי סדר הגירות. וזה מה שאמרה: עמך עמי ואלקיך אלקי. לאמר, שע"י שהופכת להיות חלק מעם ישראל, אלקי ישראל הוא אלוקה! זהו יסוד הגירות ואידך פירושא, זיל גמור!

אך למותר לציין עד כמה רחוקה מסקנת המחבר מהציטוט החלקי מן הדברים המלאים במקורם! אכן, גרות היא מעשה לאומי, אולם בישראל היא תקפה אך ורק עם קבלת המצוות.

יתר על כן, מחבר המאמר הפנה לקטע מן הספר 'פרקים במחשבת ישראל', בו הרב ישראלי מבחין בין דרכו של ריה"ל לבין דרכו של הרמב"ם ('בשולי המקורות' לפרק יז). גם בהפניה זו הוא התעלם ממה שהרב ישראלי כתב על גישתו 'הלאומית' של ריה"ל: ...דרכו של היהודי אינה יכולה להיות אחרת מאשר זו הבאה לידי בטוי בתורה ובמצוות... ועל כן הכרה ביסוד הלאומי הישראלי צריכה להיות יחד עם זה הכרה בתורה כבטוי מלא של החיים הלאומיים ליחיד ולציבור.

גם על 'שיקולים שונים הנוגעים לטובת כלל ישראל' בקבלת גרים שה'גישה הלאומית' מחויבת אליה, לטענת מחבר המאמר, כתב הרב ישראלי בזמנו. בעת העלייה (המצומצמת) מברית המועצות לאחר מלחמת ששת הימים כתב הרב ישראלי על זוגות מעורבים בעלייה זו, ועל ההבדל בין גרים לבין יהודים שאינם שומרי מצוות (הרבנות והמדינה עמ' 366):³

אין לדבר בנשימה אחת על כל הסוגים של נשואי תערובת. היהודי ברוסיה אשר חי בין הגויים, אשר בקושי שומר על זכרון השתייכותו, ואשר עקב תנאי הניתוק מכלל ישראל נתפתה לחבק חיק נוכריה - אותו קשה להאשים, אתו מוכרחים להתחשב, אם אחרי הכל לא שכח את מוצאו עד כדי כך שהשפיע גם על האישה שתנתק עצמה ותעלה ארצה. כאן זהו ניתוק מחלט, כי יש להניח שהקשרים עם המשפחה הקודמת נתקו לגמרי. אך גם במקרים אלו לא יתכן שתהפוך יהודיה מבלי שתעבור על דרך הגיור, שאיננו רק טקס, אלא תהליך של מהפכה פנימית נפשית גדולה.

3. הדגשות שלי, א.י.ש.

ישאלו מאי נפקא מינה? והרי גם יהודים ישנם שאינם שומרי תורה, ולמה נדרוש מהם יותר? אבל אצל יהודים קיימת מסורת דורות, היא ישנה והיא פועלת בסתר, והיא מתעוררת לעתים מסוימות. לא כן אצל הבא להסתפח, לו אין מורשת יהודית. להיפך, יש לו מורשה עכו"מית. אבותיו השתחוו לצלב, ויתכן שאולי גם היו בין פורעי פרעות ביהודים. גם הוא יכול להתהפך ליהודי, אבל דרוש אצלו תהליך פנימי שיחולל מהפכה ממש, שיעקור בחזקת היד את כל העבר ויכניס אותו לתוך עולם אחר. זה ודאי לא יתכן רק ע"י שיעבור טקס פורמלי. הנדרש הוא הרבה יותר מפורמלי.

תורת ישראל היא חלק בלתי נפרד ממהותו של האדם מישראל. לא רק לא תרצח הוא חלק ממהות זו, כי אם גם אנכי ה' אלקיך, שיש אדון לעולם, שאין העולם הפקר, שיש דין ויש דיין. האם אין אתם כולכם מאמינים שרשעות מתנקמת בסוף בבעליה? האם אין אתם מאמינים שעולם אינו יכול להיות בנוי על עריצות? אמונה זאת אינה פרי חינוך, בכל אופן אינה רק פרי חינוך, היא נובעת מיסודות שבנפש האדם מישראל, והם אינם קיימים, הם לא יכולים להיות קיימים, אצל בן עם אחר. אין ברצוננו לזלזל באחר, אבל כשם שאין אדם רוצה להחליף זהותו בשל אחר, גם אם האחר הוא אולי יותר מצליח ממנו, כן אין נטיה לבן עם זה להחליף את זהותו לשל עם אחר. זהו הא"ב של ההכרה הלאומית.

תהליך הגרות משמעו החלפת זהות, וזו יכולה להתחולל רק בקבלה כנה ומלאה של מצוות, והיא טובת כלל ישראל האמתית!

העולה מדברי הרב ישראלי שגם הוא סובר שהיהדות היא לאום ודת כאחד. אולי אפשר להמשיל אותה לתימות הלולב, שעליה נפסק: **נחלקה התימות נפסל הלולב** (שו"ע, או"ח סי' תרמה סעי' ג). על כן, כל המבקש להפוך ליהודי חייב לקבל את שני עליה של תימות היהדות כאחד, לטובתו ולטובת כלל ישראל כולו.

